

บทที่ 4

การเสียภาษีเงินได้ของคู่สมรสในประเทศไทยโดยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

4.1 การเสียภาษีเงินได้ของคู่สมรสที่มีได้ร่วมกันประกอบธุรกิจในประเทศไทย

ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาที่จัดเก็บในประเทศไทย ใช้หลักถิ่นที่อยู่และหลักแหล่งเงินได้ ทั้งนี้พิจารณาจากบทบัญญัติมาตรา 41 แห่งประมวลรัษฎากร โดยจัดเก็บภาษีตามหลักความสามารถในการเสียภาษีของบุคคล ซึ่งจะเห็นได้จากการใช้อัตราภาษีก้าวหน้า และการให้หักลดหย่อนตามสถานภาพของบุคคล

การจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของไทยใช้เงินได้เป็นฐานภาษี โดยจัดเก็บภาษีจากเงินได้ทุกประเภท โดยจัดเก็บภาษีเงินได้รวมประเภท (global income tax) กล่าวคือ ผู้มีเงินได้ต้องนำเงินทุกประเภทมารวมกันทั้งหมดเพื่อคำนวณภาษี ซึ่งสอดคล้องกับหลักความสามารถในการเสียภาษี แต่มีเงินได้บางประเภทที่กำหนดให้ผู้มีเงินได้สามารถเลือกเสียภาษีแยกต่างหากจากเงินได้ประเภทอื่น ได้แก่ เงินได้ประเภทดอกเบี้ย เงินปันผล เงินได้จากการขายอสังหาริมทรัพย์อันเป็นมรดก หรือที่ได้รับจากการให้โดยเสน่หา หรือที่ได้มาโดยมิได้มุ่งในทางการค้าหรือหากำไร เป็นต้น

4.1.1 ประวัติความเป็นมา

ภาษีเงินได้จัดเก็บครั้งแรกในประเทศอังกฤษ ในปี ค.ศ.1798 โดยวิลเลียม พิตต์ เป็นการจัดเก็บโดยใช้อัตราภาษีคงที่ คือ ร้อยละ 10 ต่อมามีการยกเลิกแก้ไขจนกระทั่งจัดเก็บภาษีเงินได้ในอัตราก้าวหน้าเมื่อต้นศตวรรษที่ 20 ซึ่งภาษีเงินได้ของประเทศอังกฤษนั้น นานาประเทศได้นำไปดัดแปลงเป็นหลักการภาษีเงินได้ของตน¹

ประเทศอังกฤษมีหลักการภาษีเงินได้อย่างหนึ่ง คือ ประเทศอังกฤษถือหลักเอาเงินได้ของภริยาเป็นเงินได้ของสามี ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสถานะตามกฎหมายของผู้หญิงสมรสแล้ว และกฎหมายทรัพย์สินในขณะนั้น

หลักการรวมเงินได้ของสามีและภริยา โดยกฎหมายภาษีอากรถือว่าสามีและภริยาเมื่อสมรสกันจะกลายเป็นบุคคลคนเดียวกัน ความเป็นส่วนตัวของผู้หญิงที่สมรสแล้วจะหยุดชะงัก แต่ถ้าผู้ชายและผู้หญิงอยู่ร่วมกันโดยมิได้สมรสกันตามกฎหมาย ถือว่า เป็นหน่วยภาษีแยกต่างหากจากกัน หลักการนี้สืบทอดมาจากแนวคิดในอดีต กล่าวคือ ในลักษณะและสภาพสังคมสมัยนั้น ผู้ชายเป็นผู้คุ้มครองดูแลสมาชิกในครอบครัว ผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอต้อง

¹ ยล บุษบงศ์, "ภาษีเงินได้ในประเทศไทย" วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พศ.2494, หน้า 9.

ได้รับการดูแลจากผู้ชาย ประกอบกับทฤษฎีความเป็นหนึ่งเดียวของคู่สมรส (the Unity of Spouses) โดยระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ จะถือว่า หลังจากสมรสแล้ว สามีและภริยาเป็นบุคคลคนเดียวกัน และบุคคลนั้นก็คือสามี ผู้หญิงสมรสแล้วไม่มีสถานะตามกฎหมายแยกต่างหากจากสามี ดังนั้นผู้หญิงสมรสแล้วจึงไม่สามารถกระทำการในเรื่องต่าง ๆ สำหรับเรื่องทรัพย์สิน กฎหมายกำหนดว่า หลังจากสมรสแล้ว ทรัพย์สินของผู้หญิงจะตกเป็นของสามี เว้นแต่จะตกลงเป็นอย่างอื่น สามีจะเป็นผู้ควบคุมและจำหน่ายทรัพย์สินส่วนตัวของภริยา และทรัพย์สินที่เป็นกรรมสิทธิ์ร่วมกันของสามีและภริยา ดังนั้นการจัดเก็บภาษีเงินได้ในศตวรรษที่ 19 เงินได้ของภริยาทั้งหมดจึงถือว่าเป็นเงินได้ของสามี เงินได้ของคู่สมรสจึงถูกนำมารวมกันเพื่อประเมินภาษีเงินได้ โดยสามีมีหน้าที่รับผิดชอบจ่ายภาษีให้กับเจ้าหน้าที่สรรพากร และเมื่อใช้อัตราภาษีก้าวหน้าอัตราเดียวกับบุคคลทุกคน ทำให้ครอบครัวเสียเปรียบมากขึ้น²

ก่อนที่ประเทศอังกฤษจะใช้หลักการให้ถือเงินได้ของภริยาเป็นเงินได้ของสามี ได้มีการคัดค้านกันมากในเรื่องหลักการรวมเงินได้ของภริยาเป็นเงินได้ของสามีต่อคณะกรรมการภาษีเงินได้ของอังกฤษ (Royal Commission on Income Tax) โดยฝ่ายที่คัดค้าน เห็นว่าไม่ควรใช้หลักรวมเงินได้สามีและภริยาแล้วจัดเก็บภาษีจากยอดรวมเงินได้นั้น เนื่องจากขาดความเป็นธรรม เพราะแม้ว่าพี่น้องสองคนอยู่รวมกัน ช่วยกันออกค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ยังไม่นำเงินได้ของพี่น้องมารวมกันเพื่อเสียภาษี ดังนั้นการประเมินภาษีโดยรวมเงินได้สามีภริยาด้วยกันเพื่อเสียภาษีจึงทำให้สามีภริยาเสียเปรียบคนโสด และอีกเหตุผลคือ โดยปกติสามีภริยาจะต้องเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์ ทำให้ความสามารถในการเสียภาษีน้อยลง สำหรับฝ่ายที่สนับสนุนหลักการนี้ เห็นว่า การเอาเงินได้ของภริยาและสามีรวมกัน ทำให้จัดเก็บภาษีได้มากกว่าการแยกประเมินภาษีตามส่วนของเงินได้สามีกับเงินได้ของภริยาที่แต่ละคนได้รับ ซึ่งมีการประมาณการในสมัยนั้นว่า หากจัดเก็บภาษีสามีและภริยาแยกกัน ทำให้รัฐบาลอังกฤษขาดรายได้เป็นจำนวนมาก จึงเห็นได้ว่าในสมัยนั้นประเทศอังกฤษเน้นหลักประหยัดมากกว่าหลักความเป็นธรรม และเงินได้ของสามีภริยาเป็นเงินได้กระเป๋าคู่เดียวกัน หากจัดเก็บภาษีแยกเงินได้ของสามีและภริยาออกจากกันเป็นคนละส่วน ก็ย่อมฝ่าฝืนต่อความเป็นจริง³ อีกทั้งทำให้คู่สมรสที่มีเงินได้สุทธิเท่ากันเสียภาษีไม่เท่ากัน อันเนื่องมาจากการกระจายเงินได้ระหว่างสามีภริยาต่างกัน อันทำให้ขัดต่อหลักความเป็นธรรม เช่น คู่สมรสฝ่ายเดียวที่มีเงินได้ย่อมเสียภาษีสูงกว่าคู่สมรสที่สามีและภริยาต่างฝ่ายต่างมีเงินได้ ถึงแม้ว่าคู่สมรสทั้งสองคู่จะมีเงินได้สุทธิเท่ากันก็ตาม⁴

² Ann Robinson, "Taxation and the Family," in Fiscal Policy Essays in Honour of Cedric Sandford (Southampton : The Camelot Press Ltd, 1989), pp. 55-66.

³ ยล บุษบงศ์ , "ภาษีเงินได้ในประเทศไทย" , หน้า 19.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19.

ต่อมาสังคมเปลี่ยนไป ผู้หญิงเข้าสู่ภาคแรงงานมากขึ้น แต่กฎหมายภาษีอากรของอังกฤษก็ยังคงยึดหลักการรวมเงินได้สามีและภริยาอยู่เช่นเดิม ทำให้ผู้หญิงสมรสแล้วไม่มีอิสระทางการเงิน จึงเป็นการล่อลวงละเมิดความเป็นส่วนตัว และจากการที่สามีมีหน้าที่ยื่นแบบแสดงรายการเงินได้ของตนและของภริยา ทำให้ระบบภาษีเงินได้ของประเทศอังกฤษในสมัยนั้นเป็นการขัดต่อสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงสมรสแล้วและเป็นผลร้ายต่อฐานะการเงินของครอบครัว⁵ จึงมีการพยายามที่จะปฏิรูปกฎหมายภาษีอากรหลายครั้ง

หลังจากที่มีการบัญญัติ The Married Women's Property Act 1882 ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวอนุญาตให้ผู้หญิงมีกรรมสิทธิ์และมีอำนาจจัดการควบคุม จำหน่ายทรัพย์สินส่วนตัวของตน เช่นเดียวกับผู้หญิงที่เป็นโสด เท่ากับเป็นการลดอำนาจของสามีในเรื่องทรัพย์สินของภริยาทำให้กฎหมายภาษีอากรอนุญาตให้มีการบรรเทาภาระภาษีสำหรับเงินได้ของภริยาเท่ากับคนโสด ถ้าหากคู่สมรสมีเงินได้ทั้งปีรวมกันน้อยกว่า 500 ปอนด์

การปฏิรูปครั้งสำคัญ คือในปี 1971 ได้เปลี่ยนแปลงหลักการรวมเงินได้สำหรับเงินได้ที่มาจากน้ำพักน้ำแรง (earned income) ของภริยา โดยให้ภริยามีสิทธิเลือกแยกยื่นแบบแสดงรายการและเสียภาษีสำหรับเงินได้ที่มาจากน้ำพักน้ำแรงต่างหากจากสามีได้ สามีและภริยามีสิทธิหักค่าลดหย่อนของแต่ละคน แต่เงินได้ที่ไม่ได้มาจากน้ำพักน้ำแรง (unearned income) ยังคงใช้หลักการรวมเงินได้เช่นเดิม

แต่การปฏิรูปเหล่านี้ก็ยังไม่เพียงพอที่จะหยุดการวิพากษ์วิจารณ์ ดังนั้นประเทศอังกฤษจึงได้มีการปฏิรูปการจัดเก็บภาษีอากรของคู่สมรส โดยรัฐมนตรีกระทรวงการคลัง คือ Nigel Lawson ได้ประกาศว่าตั้งแต่ปี 1990 เงินได้ของคู่สมรสจะไม่นำมารวมกันเพื่อวัตถุประสงค์ทางภาษีอากรอีกต่อไป⁶ กล่าวคือ เงินได้ของผู้มีเงินได้ทุกคนจะยื่นแบบแสดงรายการและเสียภาษีเงินได้ของแต่ละคน ไม่ว่าจะเงินได้จากน้ำพักน้ำแรง หรือเงินได้จากการลงทุน⁷ โดยคู่สมรสแต่ละฝ่ายสามารถหักค่าลดหย่อนตามกฎหมายได้เท่ากับว่า ปัจจุบันประเทศอังกฤษได้เปลี่ยนหน่วยภาษีจากคู่สมรส เป็นหน่วยบุคคล และในกรณีเงินได้จากทรัพย์สิน ซึ่งสามีภริยาเป็นเจ้าของทรัพย์สินร่วมกัน จะแบ่งเงินได้จากทรัพย์สินเป็นสองส่วนเท่า ๆ กัน ยกเว้นกรณีคู่สมรสมีการตกลงในเรื่องกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินร่วมกันเป็นอย่างอื่น โดยคู่สมรสแต่ละฝ่ายรับผิดชอบภาษีของตน⁸

⁵ Ibid.,p.58.

⁶ Ibid.,p.55.

⁷ Janet G. Stotsky, "How Tax Systems Treat Men and Women Differently," Finance & Development (March 1997) : pp.30-33.

⁸ Hugh J. Ault, Brian J. Arnold, Guy Gest and others, Comparative Income Taxation (Netherlands : Kluwer Law International,1997), p.274.

สำหรับประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2475 ได้มีการจัดเก็บภาษีเงินได้เป็นภาษีอีกประเภทหนึ่งซึ่งมีขึ้นนอกจากภาษีอื่นที่จัดเก็บอยู่แล้ว ตามพระราชบัญญัติภาษีเงินได้เดือน พุทธศักราช 2475 ซึ่งจัดเก็บจากเงินได้ประเภทค่าจ้างแรงงาน รวมทั้งเบี้ยบำนาญ เบี้ยหวัด เงินปี เงินบำเหน็จ เงินค่าธรรมเนียม เงินค่านายหน้า และเงินโบนัสซึ่งนายจ้างจ่ายให้ลูกจ้าง โดยใช้อัตราภาษีก้าวหน้า พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ.2475 และใช้ได้ไม่ถึงหนึ่งปี ต่อมาได้ถูกยกเลิก และรัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติภาษีเงินได้ พุทธศักราช 2475 ซึ่งประกาศใช้เมื่อ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2476⁹

พระราชบัญญัติฉบับนี้มีจุดประสงค์จะเก็บภาษีโดยตรงจากรายได้ และเพื่อเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลง วิธีการบางอย่างที่ไม่ชอบด้วยหลักภาษีอากรบางอย่าง ที่ใช้อยู่ในขณะนั้น¹⁰ และพระราชบัญญัติฉบับนี้ดัดแปลงมาจากภาษีเงินได้ของอินเดีย ซึ่งภาษีเงินได้ของอินเดียก็ดัดแปลงมาจากภาษีเงินได้ของอังกฤษ โดยเงินได้ที่ถูกจัดเก็บภาษีแบ่งเป็น 5 ประเภทซึ่งมีลักษณะคล้ายกับเงินได้ที่ถูกจัดเก็บภาษีเงินได้ในประเทศอังกฤษ¹¹

ต่อมาพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากร พุทธศักราช 2481 โดยเริ่มประกาศใช้ประมวลรัษฎากร เมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2481 โดยภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ก็คงถือหลักการเดียวกับภาษีเงินได้ตามพระราชบัญญัติภาษีเงินได้ พุทธศักราช 2475 แต่ได้แก้ไขเพิ่มเติมหลักการภาษีบางอย่างเพื่อพัฒนาหลักการภาษีเงินได้เช่นเดียวกับนานาประเทศ แต่หลักการให้ถือเอาเงินได้ของภริยาเป็นเงินได้ของสามีไม่ได้นำมาใช้อย่างเช่นประเทศอังกฤษ เนื่องจากต้องการความง่ายและความสะดวกในการปฏิบัติ ดังนั้นในขณะนั้นสามีและภริยาจึงแยกยื่นแบบแสดงรายการต่างหากจากกัน¹² เท่ากับว่า ใช้หน่วยบุคคลเป็นหน่วยภาษี

ภาษีเงินได้ตามประมวลรัษฎากร ถูกแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2489 ตามบทบัญญัติมาตรา 57 ตรี แห่งประมวลรัษฎากร คือให้ใช้หลักการถือเอาเงินได้ของภริยาเป็นเงินได้ของสามี ซึ่งหลังจากการแก้ไขทำให้สามีภริยาซึ่งต่างฝ่ายต่างมีเงินได้ ต้องเสียภาษีเพิ่มขึ้นตามอัตราภาษีก้าวหน้า แม้จะไม่มีความเป็นธรรมแก่คู่สมรสที่ภริยามีเงินได้ แต่เพื่อให้หลักการภาษีเงินได้สอดคล้องกับหลักประหยัด กล่าวคือ เมื่อภริยาไม่ต้องยื่นแบบแสดงรายการ ทำให้จำนวนผู้เสียภาษีน้อยลงเกือบเท่าตัว เป็นการแบ่งเบาภาระเจ้าหน้าที่และประหยัดค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บภาษี ทำให้

⁹ บรรหาร บัณฑุกุล, “ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา “ , วิทยานิพนธ์ปริญญาโทภาค 2 คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 41.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน.

¹¹ ยล บุษบงค์, “ภาษีเงินได้ในประเทศไทย” , หน้า 30-34.

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 38.

มีผลเพิ่มรายได้มากขึ้นอันแสดงให้เห็นว่า หลักความเป็นธรรมเป็นรองหลักประหยัด¹³ การแก้ไขครั้งนี้เป็นการแก้ไขหลักการภาษีเงินได้ของไทย เพื่อให้ครบถ้วนตามหลักการทั่วไปของภาษีเงินได้โดยอนุโลมตามหลักการภาษีเงินได้ของประเทศอังกฤษ

4.1.2 หน่วยภาษี

การกำหนดหน่วยภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของไทยมีลักษณะเป็นพิเศษ กล่าวคือ มิได้ยึดหน่วยบุคคล หรือหน่วยคู่สมรส หรือหน่วยครอบครัวเพียงอย่างเดียวเป็นหน่วยภาษี แต่โดยพื้นฐานแล้ว ระบบภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของไทยใช้หน่วยคู่สมรส หรือสามีภริยาเป็นหน่วยภาษี ซึ่งมีจำนวน 2 คน ทั้งนี้พิจารณาได้จากบทบัญญัติมาตรา 57 ตรีแห่งประมวลรัษฎากร ซึ่งกำหนดให้เงินได้พึงประเมินของภริยาถือเป็นเงินได้ของสามี ถ้าหากสามีและภริยาอยู่ร่วมกันตลอดปีภาษี โดยให้สามีมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการยื่นรายการและเสียภาษี แต่มีข้อยกเว้นว่า หากภริยามีเงินได้พึงประเมินเนื่องจากการจ้างแรงงานตามมาตรา 40 (1) แห่งประมวลรัษฎากร ภริยามีสิทธิเลือกแยกยื่นรายการและเสียภาษีเฉพาะเงินได้ตามมาตรา 40 (1) แห่งประมวลรัษฎากร ซึ่งถ้าภริยาใช้สิทธิเลือกแยกยื่นรายการและเสียภาษีเช่นนั้น ภริยาก็จะเป็นหน่วยภาษีต่างหากจากสามี แสดงให้เห็นว่าในกรณีนี้เป็นการใช้หน่วยบุคคลเป็นหน่วยภาษี ที่มาของการบัญญัติเช่นนั้น เนื่องจากมีจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมภริยาให้ออกทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้จุนเจือครอบครัว เพราะหากถือเงินได้ของภริยาเป็นเงินได้ของสามี จะทำให้เงินได้สุทธิของภริยาเสียภาษี เงินบาทแรก เสียภาษีในอัตราภาษีสุดท้ายของสามี ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจในการทำงานนอกบ้านของภริยา¹⁴

นอกจากนั้น กรณีที่ความเป็นสามีภริยามิได้มีอยู่ตลอดปีภาษี สามีภริยาต่างรับผิดชอบภาษีของตนอันเกิดจากเงินได้ทุกประเภท แสดงให้เห็นว่า ในปีภาษีนั้น สามีภริยาต่างเป็นหน่วยภาษีต่างหากจากกัน

สำหรับเงินได้ของบุตรนั้น ไม่ว่าจะ เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย หรือบุตรบุญธรรม โดยหลักแล้ว บุตรนั้นเป็นหน่วยภาษีต่างหากจากบิดามารดา แต่มีข้อยกเว้นตามมาตรา 40(4)(ข) วรรคสอง ซึ่งกำหนดเงินได้ประเภทเงินปันผลหรือเงินส่วนแบ่งกำไรตามมาตรา 40(4)(ข) ของบุตรผู้เยาว์ ถือเป็นเงินได้ของบิดา ในกรณีที่ความเป็นสามีภริยามิได้มีอยู่ตลอดปีภาษี หรือในกรณีที่ความเป็นสามีภริยามิได้มีอยู่ตลอดปีภาษี โดยที่บิดามารดาใช้อำนาจปกครองร่วมกัน แต่ถ้ากรณีความเป็นสามีภริยามิได้มีอยู่ตลอดปีภาษีและบิดาหรือมารดาเป็นผู้ใช้อำนาจปกครอง ให้ถือเป็นเงินได้ของบิดาหรือมารดาเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองแล้วแต่กรณี

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 46.

¹⁴ ศุภรัตน์ คุ้มวงศ์กุล, กฎหมายภาษีอากร 1 (กรุงเทพมหานคร : หสน.สามเจริญพานิช, 2531), หน้า 182-183.

จะเห็นได้ว่า ประมวลรัฐฎการได้กำหนดให้หน่วยครอบครัวเป็นหน่วยภาษีในกรณีที่บุตรมีเงินได้ตามมาตรา 40(4)(ข) ทั้งนี้มีเหตุผลเพื่อเป็นมาตรการป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษีของบิดามารดา อันเนื่องมาจากการกระจายทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดเงินได้ไปให้บุตรผู้เยาว์ถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน¹⁵

มีข้อสงสัยเกตุกฎหมายภาษีอากรไทย เกี่ยวกับความรับผิดชอบภาระภาษีของครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นภาษีสำหรับเงินได้ของภริยาตามมาตรา 40(2)-(8) หรือภาษีสำหรับเงินได้ของบุตรตามมาตรา 40(4)(ข) ให้สามีเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งการบัญญัติเช่นนี้ผู้เขียนเห็นว่า มีที่มาจากแนวความคิดของกฎหมายครอบครัว ที่ให้ความสำคัญผู้ชายในการเป็นผู้นำครอบครัว และเลี้ยงดูครอบครัว

4.1.3 เงินได้พึงประเมิน

เงินได้พึงประเมิน ได้แก่ เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อย่างอื่นที่ได้รับ ซึ่งอาจคิดคำนวณได้เป็นเงิน นอกจากที่กฎหมายบัญญัติยกเว้นภาษีให้

เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 แห่งประมวลรัฐฎการที่ต้องเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในประเทศไทย มีการแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ทั้งนี้เนื่องจากประสงค์กำหนดระดับค่าใช้จ่ายให้เหมาะสมกับเงินได้แต่ละประเภท ซึ่งมีต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายในการได้มาซึ่งเงินได้นั้น ๆ แตกต่างกันไป โดยแบ่งออกเป็น 8 ประเภทดังนี้¹⁶

1.) เงินได้เนื่องจากการจ้างแรงงาน เป็นเงินได้จากการให้บริการตามสัญญาจ้างแรงงาน ได้แก่ เงินเดือน ค่าจ้าง เบี้ยเลี้ยง โบนัส เบี้ยหวัด บำเหน็จ บำนาญ เงินค่าเช่าบ้าน เงินที่คำนวณได้จากมูลค่าของการได้อยู่บ้านที่นายจ้างจัดหาให้โดยไม่ต้องเสียค่าเช่า เงินที่นายจ้างชำระหนี้ใด ๆ ซึ่งลูกจ้างมีหน้าที่ต้องชำระ และเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์ใด ๆ ที่ได้เนื่องจากการจ้างแรงงาน ตามมาตรา 40 (1) แห่งประมวลรัฐฎการ

2.) เงินได้เนื่องจากหน้าที่หรือตำแหน่งงานที่ทำหรือจากการรับทำงานให้ ไม่ว่าจะเป็ค่าธรรมเนียม ค่าขายหน้า ค่าส่วนลด เงินอุดหนุนในงานที่ทำ เบี้ยประชุม บำเหน็จ โบนัส เงินค่าเช่าบ้าน เงินที่คำนวณได้จากมูลค่าของการได้อยู่บ้านที่ผู้จ่ายเงินได้ให้อยู่โดยไม่เสียค่าเช่า เงินที่ผู้จ่ายเงินได้จ่ายชำระหนี้ใด ๆ ซึ่งผู้มีเงินได้มีหน้าที่ต้องชำระ และเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์ใด ๆที่ได้เนื่องจากหน้าที่หรือตำแหน่งงานที่ทำหรือจากการรับทำงานให้ นั้น ไม่ว่าจะหน้าที่หรือตำแหน่งงานหรืองานที่รับทำให้นั้นจะเป็นการประจำหรือชั่วคราว ตามมาตรา 40 (2) แห่งประมวลรัฐฎการ

¹⁵ เรื่องเดียวกัน., หน้า183.

¹⁶ ชัยสิทธิ์ ตรีชูธรรม , คำอธิบายภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา , พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด, 2529) , หน้า 24-38.

3.) ค่าแห่งกิวติวิลส์ ค่าแห่งลิขสิทธิ์ หรือสิทธิอย่างอื่น เงินปี หรือเงินได้มีลักษณะเป็นรายปีอันได้มาจากพันธกรรม นิติกรรมอย่างอื่น หรือคำพิพากษาของศาล ตามมาตรา 40 (3) แห่งประมวลรัษฎากร

4.) เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (4) ดังต่อไปนี้

ก. ดอกเบี้ยประเภทต่าง ๆ จากพันธบัตร เงินฝาก หุ้นกู้ ตั๋วเงิน เงินกู้ยืม และเงินได้ทำนองดอกเบี้ยที่ผู้มีเงินได้ได้รับ

ข. เงินปันผล เงินส่วนแบ่งของกำไร หรือประโยชน์อื่นใดที่ผู้มีเงินได้ได้รับจากการลงทุนในบริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หรือกองทุนรวม หรือสถาบันการเงินที่มีกฎหมายโดยเฉพาะของประเทศไทยจัดตั้งขึ้น สำหรับให้กู้ยืมเพื่อส่งเสริม การเกษตร พาณิชยกรรม หรืออุตสาหกรรม

ค. เงินโบนัสที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลจ่ายให้แก่ผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วน เงินโบนัสนี้จะเป็นเงินหรือเป็นหุ้นก็ได้ ซึ่งเรียกว่า หุ้นโบนัส (bonus share)

ง. เงินลดทุนของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลเฉพาะส่วนที่จ่ายไม่เกินกำไรและเงินที่กันไว้รวมกันถือเป็นเงินได้ของผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนที่ได้รับคืนเงินลดทุนดังกล่าว ส่วนเงินลดทุนที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลจ่ายเฉพาะที่จ่ายเกินกว่ากำไรและเงินที่กันไว้รวมกันนั้นไม่ถือเป็นเงินได้ของผู้ถือหุ้น หรือผู้เป็นหุ้นส่วนที่ได้รับคืนเงินลดทุนดังกล่าว เพราะเป็นเงินทุนที่ลดจริง ในกรณีบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลขาดทุนหรือไม่มีกำไรหรือเงินที่กันไว้จากกำไร เงินลดทุนไม่ถือเป็นเงินได้ของผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนที่ได้รับคืนเงินลดทุนดังกล่าว เพราะเป็นเงินทุนส่วนที่ลดจริงเช่นเดียวกัน

จ. เงินเพิ่มทุนของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลซึ่งตั้งจากกำไรที่ได้มา หรือเงินที่กันไว้รวมกัน ถือเป็นเงินได้ของผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนสำหรับส่วนของเงินเพิ่มทุนที่ตนได้รับ ผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนจะได้รับหุ้นหรือส่วนของการเป็นหุ้นส่วนเพิ่มขึ้นตามส่วนของเงินเพิ่มทุนที่ตนมีสิทธิได้รับ

ฉ. ผลประโยชน์ที่ได้จากการที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลควบเข้ากัน หรือรับช่วงกันหรือเลิกกัน ซึ่งตีราคาเป็นเงินได้เกินกว่าเงินทุน ถือเป็นเงินได้ของผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนที่ได้รับผลประโยชน์ดังกล่าวนี้

ช. ผลประโยชน์ที่ได้จากการโอนการเป็นหุ้นส่วนหรือโอนหุ้น หุ้นกู้ พันธบัตร หรือตั๋วเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือนิติบุคคลอื่นเป็นผู้ ออก ทั้งนี้เฉพาะซึ่งตีราคาเป็นเงินได้เกินกว่าที่ลงทุน ถือเป็นเงินได้ของผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นหรือผู้โอนซึ่งหลักทรัพย์หรือตราสารดังกล่าว

5.) เงินหรือประโยชน์อย่างอื่นที่ได้เนื่องจากการให้เช่าทรัพย์สิน การผิดสัญญาเช่าซื้อทรัพย์สิน การผิดสัญญาซื้อขายเงินผ่อน ซึ่งผู้ขายได้รับคืนทรัพย์สินที่ซื้อขายนั้นโดยไม่

ต้องคืนเงินหรือประโยชน์ที่ได้รับไว้แล้ว เงินหรือประโยชน์ที่ได้รับไว้แล้วตั้งแต่วันที่ทำสัญญาถึงวันผิดสัญญาทั้งสิ้นถือเป็นเงินได้พึงประเมินของปีที่มีการผิดสัญญานั้น ตามมาตรา 40 (5)

6.) เงินได้เนื่องจากวิชาชีพอิสระ ได้แก่ วิชากฎหมาย การประกอบโรคศิลป์ วิศวกรรม สถาปัตยกรรม การบัญชี ประณีตศิลปกรรม หรือวิชาชีพอิสระอื่นซึ่งจะได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดชนิดไว้ ตามมาตรา 40 (6)

7.) เงินได้จากการรับเหมาหรือรายได้ที่ผู้รับเหมาได้รับจากการรับเหมาหรือการรับจ้างทำของให้แก่ผู้ว่าจ้าง ซึ่งผู้รับเหมาจะต้องลงทุนจัดหาสัมภาระในส่วนสำคัญนอกจากเครื่องมือ ตามมาตรา 40 (7)

8.) เงินได้จากการธุรกิจ การพาณิชย์ การเกษตร การอุตสาหกรรม การขนส่ง หรือการอื่นนอกจากที่ระบุไว้ใน 1.) - 7.) แล้ว ตามมาตรา 40 (8)

จะเห็นได้ว่าเงินได้ตามมาตรา 40 (1) และมาตรา 40 (2) เป็นเงินได้จากน้ำพักน้ำแรง (earned income) แต่มีความแตกต่างกันคือ เงินได้ตามมาตรา 40 (1) เป็นเรื่องการบังคับบัญชาของนายจ้างและมีได้มุ่งผลสำเร็จของงาน แต่เงินได้ตามมาตรา 40 (2) เป็นเรื่องมุ่งผลสำเร็จของงาน และผู้ว่าจ้างไม่มีอำนาจบังคับบัญชาผู้รับจ้าง แต่เงินได้ตามมาตรา 40(3)(4) (5) เป็นเงินได้ที่ได้มาโดยไม่ต้องใช้น้ำพักน้ำแรง (unearned income) ส่วนเงินได้ตามมาตรา 40 (6)(7)(8) เป็นเงินได้ที่มีลักษณะผสมกันระหว่างเงินได้ที่มาจากน้ำพักน้ำแรงและเงินได้ที่มีได้มาจากน้ำพักน้ำแรง¹⁷

แม้ว่าเงินได้ตามมาตรา 40(1)-(8) จะครอบคลุมเงินได้ทุกประเภท แต่มีเงินได้บางประเภทที่ได้รับการยกเว้นภาษีตามมาตรา 42 แห่งประมวลรัษฎากร ซึ่งสืบเนื่องจากวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เช่น เพื่อการศึกษา หรือเพื่อส่งเสริมอาชีพบางอย่าง หรือเพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ เป็นต้น¹⁸

4.1.4 ค่าใช้จ่าย

คือ รายจ่ายที่ต้องใช้หรือได้ใช้ไปเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินได้ และเนื่องจากเงินได้พึงประเมินตามประมวลรัษฎากรของไทย ยังรวมต้นทุนและรายจ่ายที่ก่อให้เกิดเงินได้พึงประเมินนั้นอยู่ ดังนั้นจึงมีการกำหนดให้มีการหักค่าใช้จ่ายออกจากเงินได้พึงประเมินเสียก่อนเพื่อให้ได้รายได้ที่แท้จริง ค่าใช้จ่ายมี 2 ประเภท คือ ค่าใช้จ่ายแบบเหมา กับค่าใช้จ่ายแบบรายการ ซึ่งตามมาตรา 42 ทวิ ถึงมาตรา 46 แห่งประมวลรัษฎากร ได้กำหนดจำนวนค่าใช้จ่าย และวิธีหักค่าใช้จ่าย 3 วิธีคือ หักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมา กับการหักค่าใช้จ่ายจริงตามความจำเป็นและสม

¹⁷ เรื่องเดียวกัน , หน้า 24.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน , หน้า 45-53.

ควร และมีเงินได้พึงประเมินบางประเภทที่ผู้มีเงินได้สามารถเลือกหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาหรือเลือกหักค่าใช้จ่ายจริงตามความจำเป็นและสมควรก็ได้ จึงแยกพิจารณา ดังนี้

4.1.4.1 หักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมา

เป็นวิธีกำหนดอัตราค่าใช้จ่ายที่จะนำไปหักออกจากเงินได้พึงประเมินเป็นจำนวนที่แน่นอน โดยคิดเป็นร้อยละของเงินได้พึงประเมินแต่ละประเภท เงินได้พึงประเมินที่กฎหมายบัญญัติให้หักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาเพียงอย่างเดียว ได้แก่¹⁹

1. เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(1) และเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(2) รวมกันหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมา ในอัตราร้อยละ 40 ของเงินได้ แต่ไม่เกิน 60,000 บาท หากสามีและภริยาต่างฝ่ายต่างมีเงินได้ตามมาตรา 40(1) มาตรา 40(2) และความเป็นสามีภริยาได้มีอยู่ตลอดปีภาษี แต่ละฝ่ายสามารถหักค่าใช้จ่ายจากเงินได้พึงประเมินดังกล่าวรวมกันเป็นการเหมาร้อยละ 40 ของเงินได้ แต่รวมกันไม่เกิน 60,000 บาท
2. เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(3) ไม่ยอมให้หักค่าใช้จ่ายได้เลย ยกเว้นเฉพาะค่าแห่งลิขสิทธิ์ยอมให้หักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาได้ร้อยละ 40 ของเงินได้ แต่ไม่เกิน 60,000 บาท

ในกรณีสามีภริยาต่างฝ่ายต่างมีเงินได้ค่าแห่งลิขสิทธิ์ และความเป็นสามีภริยาได้มีอยู่ตลอดปีภาษี ต่างฝ่ายต่างหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาร้อยละ 40 แต่ไม่เกินฝ่ายละ 60,000 บาท

3. เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(5)(ข)(ค) สำหรับเงินได้ในกรณีผิดสัญญาเช่าซื้อทรัพย์สิน ให้หักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาร้อยละ 20 ของเงินได้ และเงินได้ในกรณีการผิดสัญญาซื้อขายเงินผ่อน ให้หักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาร้อยละ 20 ของเงินได้

4. เงินได้ตามมาตรา 40(8) สำหรับเงินได้จากการขายอสังหาริมทรัพย์ที่ได้มาโดยทางมรดก หรือที่ได้รับจากการให้โดยเสน่หา ให้หักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาร้อยละ 50 ของเงินได้

การหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมา มีผลดีเพราะเป็นมาตรการการอำนวยความสะดวกในการจัดเก็บภาษีอากร แต่ผลในระยะยาว แต่มีผลเสียเนื่องจากเป็นการไม่พัฒนาให้ผู้เสียภาษีจัดทำบัญชีเอกสารหลักฐานให้ถูกต้อง

4.1.4.2 หักค่าใช้จ่ายตามความจำเป็นและสมควร

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 62.

เป็นการกำหนดให้หักค่าใช้จ่ายตามความเป็นจริง แต่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขเกี่ยวกับการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล²⁰ ประมวลรัษฎากรกำหนดให้ผู้มีเงินได้พึงประเมินดังต่อไปนี้ ให้หักค่าใช้จ่ายตามความจำเป็นและสมควรเพียงอย่างเดียว คือ เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (8) สำหรับเงินได้พึงประเมินของกิจการอื่นนอกจากกิจการทั้ง 43 ประเภทที่ระบุไว้ในมาตรา 8 แห่งพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2502 และเงินได้จากการขายอสังหาริมทรัพย์ที่ได้มาโดยมุ่งในทางการค้าหรือหากำไร²¹

4.1.4.3 หักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาหรือหักค่าใช้จ่ายตามความจำเป็นและสมควร

ประมวลรัษฎากรกำหนดให้ผู้มีเงินได้เลือกหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาก็ได้หรือหักค่าใช้จ่ายตามความจำเป็นและสมควรก็ได้สำหรับเงินได้พึงประเมินบางประเภท หากผู้มีเงินได้เลือกหักค่าใช้จ่ายจริงตามความจำเป็นและสมควร จะต้องแสดงหลักฐานพิสูจน์ค่าใช้จ่ายต่อเจ้าพนักงานประเมิน ถ้าพิสูจน์ค่าใช้จ่ายได้น้อยกว่าค่าใช้จ่ายเป็นการเหมา ก็หักค่าใช้จ่ายได้เพียงเท่าที่พิสูจน์ จะไปหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาไม่ได้ เงินได้พึงประเมินที่สามารถเลือกหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาหรือค่าใช้จ่ายจริงตามความจำเป็นและสมควร ได้แก่เงินได้พึงประเมินดังต่อไปนี้²²

1. เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(5)(ก) สำหรับเงินได้ในกรณีการให้เช่าทรัพย์สิน หากผู้มีเงินได้เลือกหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมา มีอัตราดังนี้
 - 1.1 บ้าน โรงเรือน สิ่งปลูกสร้างหรือแพ หักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาได้ ร้อยละ 30
 - 1.2 ที่ดินที่ใช้ในการเกษตรกรรม หักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาได้ร้อยละ 20 หากเป็นที่ดินที่มีได้ใช้ในเกษตรกรรม หักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาได้ร้อยละ 15
 - 1.3 ยานพาหนะ หักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาได้ร้อยละ 30
 - 1.4 ทรัพย์สินอย่างอื่นนอกจาก1.1-1.3 หักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาได้ร้อยละ 10
2. เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(6) หากเลือกค่าใช้จ่ายเป็นการเหมา มีอัตราดังนี้
 - 2.1 การประกอบโรคศิลป์ หักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาได้ร้อยละ 60
 - 2.2 วิชาชีพอิสระอื่น ๆ หักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาได้ร้อยละ 30

²⁰ เรื่องเดียวกัน.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 62-74.

²² เรื่องเดียวกัน.

3. เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(7) หากเลือกหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมา หักได้ร้อยละ 70

4. เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(8) สำหรับเงินได้ของกิจการ 43 ประเภทที่ระบุในมาตรา 8 แห่งพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2502 ซึ่งมีตามอัตราตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว

หากผู้มีเงินได้พึงประเมินดังกล่าวข้างต้น เลือกหักค่าใช้จ่ายจริงตามความจำเป็นและสมควร ก็นำมาตรา 65 ทวิและมาตรา 65 ตริ แห่งประมวลรัษฎากรมาใช้บังคับโดยอนุโลม โดยผู้มีเงินได้ต้องแสดงหลักฐานมาพิสูจน์ได้เท่าใด ก็หักค่าใช้จ่ายได้ตามหลักฐานที่นำมาแสดงนั้น

การที่ประมวลรัษฎากรบัญญัติให้ผู้มีเงินได้สามารถเลือกหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมา หรือเลือกหักค่าใช้จ่ายจริงตามความจำเป็นและสมควร เท่ากับเป็นการยอมรับให้มีการเสียภาษี เนื่องจากผู้มีเงินได้สามารถเลือกวิธีหักค่าใช้จ่ายที่ให้ประโยชน์ทางภาษีมากที่สุด

เงินได้พึงประเมินบางประเภทกฎหมายไม่ยอมให้หักค่าใช้จ่ายได้เลย ได้แก่ เงินได้พึงประเมินดังต่อไปนี้

1. เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(3) ยกเว้นค่าแห่งลิขสิทธิ์ที่สามารถหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาได้ เนื่องจากถือว่าเป็นเงินได้ที่ได้มาโดยไม่ต้องใช้น้ำพักน้ำแรง หรือ ต้องมีการลงทุนใด ๆ

2. เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(4) แห่งประมวลรัษฎากร

4.1.5 ค่าลดหย่อน

เป็นจำนวนที่มาตรา 47 แห่งประมวลรัษฎากรบัญญัติให้นำมาหักออกจากเงินได้พึงประเมินนอกจากหักค่าใช้จ่ายแล้ว ค่าลดหย่อนแตกต่างจากค่าใช้จ่ายตรงที่ ค่าลดหย่อนมิใช่ต้นทุนที่ใช้ไปเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินได้ ดังนั้นค่าลดหย่อนจึงไม่สัมพันธ์โดยตรงกับเงินได้พึงประเมิน แต่ค่าลดหย่อนมีความสัมพันธ์กับสถานภาพหรือพฤติกรรมของผู้เสียภาษี เพื่อความเป็นธรรม เพื่อบรรเทาภาระภาษีของผู้เสียภาษีตามสถานภาพทางครอบครัว ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักความสามารถในการเสียภาษี ทั้งนี้เนื่องจาก บุคคลแต่ละคนมีความจำเป็นต้องใช้รายได้ส่วนหนึ่งไปในการอุปโภคบริโภค เพื่อประทังชีวิต ดังนั้นการวัดความสามารถที่แท้จริงของบุคคล จะต้องวัดจากรายได้ส่วนที่เกินมาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำ นอกจากนั้นการหักค่าลดหย่อนยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมเงินได้ชนิดใดเป็นพิเศษ²³ ค่าลดหย่อนที่ประมวลรัษฎากรบัญญัติให้นำมาหักได้มีดังนี้

²³ วิทย์ ดันตยกุล, กฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากร , พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : หจก. โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2526), หน้า 50.

4.1.5.1 ค่าลดหย่อนส่วนตัว มีวัตถุประสงค์เพื่อให้หักรายได้ส่วนที่จำเป็นแก่การครองชีพเพื่อวัดความสามารถที่แท้จริง และเป็นการบรรเทาภาระภาษีตามขนาดของครอบครัว ค่าลดหย่อนส่วนตัวที่ประมวลรัษฎากรกำหนดให้หักได้มีดังนี้

(1.) ค่าลดหย่อนส่วนตัวของผู้เสียภาษี บุคคลธรรมดาสามารถหักค่าลดหย่อนสำหรับตนเองได้ 30,000 บาท

(2.) ค่าลดหย่อนสำหรับคู่สมรส

ผู้เสียภาษีสามารถหักค่าลดหย่อนสำหรับคู่สมรสของตนได้ 30,000 บาท โดยต้องเป็นสามีภริยาที่ถูกต้องตามกฎหมาย

(3.) ค่าลดหย่อนสำหรับบุตร

ผู้เสียภาษีสามารถหักค่าลดหย่อนสำหรับบุตรชอบด้วยกฎหมายหรือบุตรบุญธรรมของตนได้ และบุตรชอบด้วยกฎหมายของคู่สมรสของตนได้ บุตรละ 15,000 บาท โดยบุตรที่สามารถนำหักค่าลดหย่อนได้มีหลักเกณฑ์ดังนี้²⁴

(3.1) เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายหรือบุตรบุญธรรมของผู้มีเงินได้หรือบุตรชอบด้วยกฎหมายของคู่สมรสของผู้มีเงินได้ โดยมีเงื่อนไขดังนี้

ก. หากเป็นบุตรที่เกิดก่อนหรือในปี พ.ศ.2522 หรือบุตรบุญธรรมที่ได้รับเป็นบุตรบุญธรรมก่อนปี พ.ศ.2522 ผู้มีเงินได้นำมาหักลดหย่อนได้โดยไม่จำกัดจำนวน

ข. หากเป็นบุตรที่เกิดหลังปี พ.ศ.2522 หรือบุตรบุญธรรมที่ได้รับเป็นบุตรบุญธรรม ในปี พ.ศ.2522 เป็นต้นไป ผู้มีเงินได้จะนำบุตรมาหักลดหย่อนได้ไม่เกิน 3 คน

ค. หากผู้มีเงินได้มีบุตรตาม ข้อ ก. และ ข้อ ข. การหักลดหย่อนบุตรให้นำบุตรตามข้อ ก. ทั้งหมดมาหักก่อน แล้วจึงนำบุตรข้อ ข. มาหัก โดยบุตรที่นำมาหักได้รวมกันตามข้อ ก. และข้อ ข. มีจำนวนไม่เกิน 3 คน แต่ถ้าผู้มีเงินได้มีบุตรตามข้อ ก. ที่ยังมีชีวิตอยู่ เป็นจำนวนตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป (ไม่ว่าบุตรนั้นผู้มีเงินได้จะมีสิทธิหักค่าลดหย่อนบุตรหรือไม่ก็ตาม) จะนำบุตรตาม ข้อ ข. มาหักไม่ได้เลย

ง. การนับจำนวนบุตร 3 คน ให้นับเฉพาะบุตรที่มีชีวิตอยู่ตามลำดับอายุสูงของบุตร โดยให้นับรวมบุตรที่ไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะได้รับการลดหย่อน

(3.2) เป็นผู้เยาว์ หรือผู้ซึ่งศาลสั่งให้เป็นบุคคลไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ หรือเป็นบุตรที่มีอายุไม่เกิน 25 ปีและยังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยหรือชั้นอุดมศึกษา

(3.3) อยู่ในความอุปการเลี้ยงดูของผู้มีเงินได้และ

²⁴ สุเทพ พงศ์พิทักษ์, การวางแผนภาษีอากร, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สุขุมและบุตร จำกัด, 2541), หน้า 90-91.

(3.4) ไม่มีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้วตั้งแต่ 15,000 บาทขึ้นไป ถ้ามี ต้องเป็นเงินได้ที่ได้รับยกเว้นไม่ต้องนำมารวมคำนวณเป็นเงินได้สุทธิเพื่อเสียภาษี ตาม มาตรา 42

(3.5) การหักลดหย่อนบุตร หักได้ตลอดปีภาษีไม่ว่าเงื่อนไขที่จะหักนั้นมีอยู่ตลอดปีภาษีหรือไม่ และในกรณีบุตรบุญธรรมให้หักลดหย่อนในฐานะบุตรบุญธรรมได้แต่ฐานะเดียว

4.1.5.2 ค่าลดหย่อนเพื่อการศึกษาบุตร

บุตรตามข้อ 4.1.5.1 (3.1) ที่ศึกษาอยู่ในสถานศึกษาของทางราชการ สถานศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยสถาบันศึกษาเอกชน หรือโรงเรียนราษฎร์ตามกฎหมายว่าด้วยโรงเรียนราษฎร์ ให้ลดหย่อนเพื่อการศึกษาได้อีกคนละ 2,000 บาท สำหรับบุตรที่ศึกษาอยู่ต่างประเทศ บิดามารดาไม่สามารถหักค่าลดหย่อนเพื่อการศึกษาบุตรได้²⁵

สำหรับปีที่ความเป็นสามีภริยาได้มีอยู่ตลอดปีภาษี หรือปีที่ความเป็นสามีภริยา มีอยู่แต่ไม่ตลอดปีภาษี สามีภริยาต่างฝ่ายต่างหักค่าลดหย่อนสำหรับบุตร และค่าลดหย่อนเพื่อการศึกษาบุตรได้คนละครั้ง แต่หากในปีภาษีนั้น ไม่มีความเป็นสามีภริยา เช่น เป็นปีถัดจากปีที่หย่าแล้ว คู่สมรสต่างฝ่ายต่างหักค่าลดหย่อนบุตรและค่าลดหย่อนเพื่อการศึกษาบุตรได้เต็มจำนวน²⁶

จะเห็นได้ว่า หลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นนั้น ทำให้คู่สมรสที่จดทะเบียนหย่าได้ประโยชน์ทางภาษีอากรมากกว่า คู่สมรสที่จดทะเบียนสมรสกันถูกต้องตามกฎหมาย เท่ากับไม่เป็นการสนับสนุนสถาบันครอบครัวให้มั่นคง ดังนั้นการวางแผนเพื่อหลีกเลี่ยงภาษีอากรสำหรับภาษีของคู่สมรส เพื่อจะได้ประโยชน์จากค่าลดหย่อนสำหรับบุตร และค่าลดหย่อนเพื่อการศึกษาบุตร ก็สามารถทำได้ โดย คู่สมรสจดทะเบียนหย่ากัน แต่อยู่ร่วมกันต่อไปโดยมิได้จดทะเบียนสมรส

อนึ่ง หากผู้มีเงินได้มิได้เป็นผู้อยู่ในประเทศไทย ผู้มีเงินได้ไม่สามารถหักค่าลดหย่อนสำหรับคู่สมรสและค่าลดหย่อนสำหรับบุตรที่อยู่ต่างประเทศ

4.1.5.3 ค่าลดหย่อนเบี้ยประกันชีวิต

มีจุดมุ่งหมายเพื่อบรรเทาภาระภาษีของผู้มีเงินได้และเป็นการสนับสนุนการออมทรัพย์ในรูปของการประกันชีวิตเพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่ครอบครัว และสถาบันการเงินเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

²⁵ เรื่องเดียวกัน.

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 91.

ผู้มีเงินได้สามารถหักค่าเบี้ยประกันภัยสำหรับการประกันชีวิตของผู้มีเงินได้ที่จ่ายไประหว่างปีภาษี หักเป็นค่าลดหย่อนได้ตามที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน 10,000 บาท เฉพาะกรมธรรม์ประกันชีวิตที่มีกำหนดเวลาตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป และผู้รับประกันภัยที่ประกอบกิจการประกันภัยในราชอาณาจักร และกรณีการฝากเงินออมสินประเภทสงเคราะห์ชีวิตและครอบครัวที่มีกรมธรรม์ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป สามารถหักค่าลดหย่อนได้เช่นเดียวกัน

กรณีที่ความเป็นสามีภริยาได้มีอยู่ตลอดปีภาษี และสามีหรือภริยาไม่มีเงินได้พึงประเมิน คู่สมรสฝ่ายที่มีเงินได้พึงประเมินสามารถหักค่าลดหย่อนสำหรับเบี้ยประกันชีวิตของคู่สมรสฝ่ายที่ไม่มีเงินได้พึงประเมินได้ หากเป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น

4.1.5.4 ค่าลดหย่อนเงินสะสมที่จ่ายเข้ากองทุนสำรองเลี้ยงชีพ

ผู้มีเงินได้สามารถหักลดหย่อนสำหรับเงินสะสมที่จ่ายเข้ากองทุนสำรองเลี้ยงชีพตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวงฉบับที่ 183 (พ.ศ.2533) ได้ตามที่จ่ายจริงแต่ไม่เกิน 10,000 บาท

ในกรณีสามีหรือภริยาของผู้มีเงินได้ได้จ่ายเงินสะสมเข้ากองทุนสำรองเลี้ยงชีพ และความเป็นสามีภริยาได้มีอยู่ตลอดปีภาษี ให้หักลดหย่อนได้สำหรับเงินสะสมของสามีหรือภริยาของผู้มีเงินได้ หากเป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น

4.1.5.5 ค่าลดหย่อนดอกเบี้ยเงินกู้ยืมเพื่อซื้อ เช่าซื้อ หรือสร้างอาคารอยู่อาศัย

อาศัย

มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ผู้มีรายได้น้อย และรายได้ปานกลางให้มีที่อยู่อาศัยเป็นกรรมสิทธิ์ของตน ถือว่าเป็นการส่งเสริมสวัสดิการทางสังคม²⁷

ผู้มีเงินได้ที่จ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ยืมให้แก่ธนาคารหรือสถาบันการเงินอื่น บริษัทประกันชีวิต สหกรณ์ หรือนายจ้างสำหรับการกู้ยืมเงินเพื่อซื้อ เช่าซื้อ หรือสร้างอาคารอยู่อาศัย โดยจำนองอาคารที่ซื้อหรือสร้างเป็นประกันการกู้ยืมนั้นตามจำนวนที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน 10,000 บาท ตามหลักเกณฑ์ในประกาศอธิบดีกรมสรรพากร เกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 24)

กรณีความเป็นสามีภริยามิได้มีอยู่ตลอดปีภาษี และต่างฝ่ายต่างมีสิทธิหักลดหย่อนดอกเบี้ยอยู่ก่อนที่จะสมรสกัน ให้ต่างฝ่ายต่างหักได้ตามจำนวนที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน 10,000 บาท แต่ถ้าความเป็นสามีภริยาได้มีอยู่ตลอดปีภาษี ให้หักลดหย่อนได้ตามจำนวนที่จ่ายจริงแต่รวมกันไม่เกิน 10,000 บาท

²⁷ ชัยสิทธิ์ ตรีชูธรรม, คำอธิบายภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา, หน้า 101.

หากสามีหรือภริยาเพียงฝ่ายเดียวมีสิทธิหักลดหย่อนอยู่ก่อนแล้วก่อนจะสมรสกัน ให้คู่สมรสฝ่ายนั้นหักลดหย่อนได้ตามจำนวนที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน 10,000 บาท เช่นเดิม

อนึ่งผู้มีสิทธิหักลดหย่อนดอกเบียเงินกู้ยืมนี้ต้องมีหลักฐานจากผู้ให้กู้ที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าการจ่ายดอกเบียเงินกู้ยืมดังกล่าวจริง

ในกรณีที่สามีภริยาร่วมกันกู้ยืมเงิน โดยสามีหรือภริยามีเงินได้ฝ่ายเดียว ให้สามีหรือภริยาฝ่ายที่มีเงินได้หักได้ตามจำนวนที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน 10,000 บาท แต่ถ้าไม่ได้ร่วมกันกู้ยืมโดยคู่สมรสฝ่ายหนึ่งเป็นผู้กู้ฝ่ายเดียว และไม่มีเงินได้ คู่สมรสฝ่ายที่มีเงินได้ไม่สามารถหักลดหย่อนดอกเบียเงินกู้ยืมได้ เนื่องจากไม่เข้าหลักเกณฑ์ว่า คู่สมรสทั้งสองฝ่ายต้องร่วมกันกู้ยืม

4.1.5.6 ค่าลดหย่อนเงินสมทบจ่ายเข้ากองทุนประกันสังคม

ผู้มีเงินได้จ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคมตามกฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม สามารถหักลดหย่อนได้ตามจำนวนที่จ่ายจริง ไม่จำกัดจำนวน

ในกรณีที่สามีหรือภริยาของผู้มีเงินได้จ่ายเงินสมทบดังกล่าวตามหลักเกณฑ์ข้างต้น ผู้มีเงินได้สามารถหักลดหย่อนสำหรับเงินสมทบได้ หากความเป็นสามีภริยาได้มีอยู่ตลอดปีภาษี

4.1.5.7 ค่าลดหย่อนเงินบริจาค

ผู้มีเงินได้สามารถหักลดหย่อนสำหรับเงินบริจาคได้ไม่เกินร้อยละ 10 ของเงินได้พึงประเมินที่หักค่าใช้จ่ายและหักค่าลดหย่อนอื่นแล้ว

การบริจาคต้องบริจาคเป็นเงินเท่านั้น และต้องบริจาคให้แก่สถานพยาบาลหรือสถานศึกษาของทางราชการ หรือบริจาคให้แก่องค์กรหรือสาธารณกุศล หรือองค์กรอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนด

ในกรณีที่สามีหรือภริยาเป็นผู้มีเงินได้ฝ่ายเดียว และคู่สมรสฝ่ายที่ไม่มีเงินได้เป็นผู้บริจาค ผู้มีเงินได้จะนำเงินบริจาคมามากเป็นค่าลดหย่อนไม่ได้ ซึ่งต่างกับค่าลดหย่อนเบียประกันชีวิต, ค่าลดหย่อนเงินสะสมที่จ่ายเข้ากองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ค่าลดหย่อนเงินสมทบจ่ายเข้ากองทุนประกันสังคม

4.1.6 อัตราภาษี

อัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาที่ใช้จัดเก็บในประเทศไทย²⁸ เป็นอัตราภาษีก้าวหน้า ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของโครงสร้างภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ในการสร้างความ

²⁸ ดูภาคผนวก ค

เป็นธรรมในแนวคิด โดยสัมพันธ์กับความสามารถของผู้มีเงินได้ และมีเพียงอัตราเดียวที่ใช้กับบุคคลธรรมดาทุกคน ไม่ว่าจะเป็นคนโสด คู่สมรส โดยไม่ได้คำนึงถึงสถานภาพทางครอบครัว ต่างกับอัตราภาษีที่ใช้จัดเก็บกับภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในประเทศสหรัฐอเมริกา

เนื่องด้วยความก้าวหน้าของอัตราภาษีประกอบกับ เป็นอัตราภาษีเพียงอัตราเดียวที่ใช้เก็บกับคนโสดและคู่สมรส จึงทำให้คู่สมรสซึ่งยื่นแบบแสดงรายการรวมกันรับภาระภาษีหนักกว่าคนโสด

4.1.7 การยื่นแบบแสดงรายการและการคำนวณภาษี

4.1.7.1 การยื่นแบบแสดงรายการ

บุคคลธรรมดาทุกคนยกเว้นผู้เยาว์ หรือผู้ที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ ต้องยื่นแบบแสดงรายการเสียภาษี หากมีเงินได้พึงประเมินตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. คนโสดมีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้ว ตามมาตรา 40 (1) ประเภทเดียวเกินกว่า 50,000 บาท หรือมีเงินได้พึงประเมินประเภทอื่นนอกจากเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (1) เกินกว่า 30,000 บาท โดยบุคคลผู้มีเงินได้นั้นมีหน้าที่ยื่นแบบแสดงรายการเงินได้ของตน ตามมาตรา 56 แห่งประมวลรัษฎากร

2. คู่สมรสมีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้ว

2.1 กรณีสามีหรือภริยามีเงินได้ฝ่ายเดียว โดยมีเงินได้ตามมาตรา 40 (1) ประเภทเดียว เกินกว่า 100,000 บาท ไม่ว่าความเป็นสามีภริยาจะได้อยู่ตลอดปีภาษีนั้นหรือไม่ คู่สมรสฝ่ายที่มีเงินได้มีหน้าที่ยื่นแบบแสดงรายการ และเสียภาษีเงินได้ของตน

2.2 กรณีที่คู่สมรสต่างฝ่ายต่างมีเงินได้ตามมาตรา 40 (1) ประเภทเดียว เกินกว่า 100,000 บาท

2.2.1 กรณีความเป็นสามีหรือภริยาได้มีอยู่ตลอดปีภาษี เช่น สมรส หย่าตาย หรือสาบสูญในระหว่างปีภาษี ให้ต่างฝ่ายมีหน้าที่ยื่นแบบแสดงรายการและเสียภาษีเงินได้ในส่วนของตน ตามมาตรา 56 ประกอบกับมาตรา 57 ตีรแห่งประมวลรัษฎากร

2.2.2 กรณีความเป็นสามีภริยาได้มีอยู่ตลอดปีภาษี ไม่ว่าสามีภริยาจะอยู่ต่างห้องที่กันหรือต่างคนต่างอยู่เป็นครั้งคราว ให้ถือว่าอยู่ร่วมกัน ในกรณีนี้ภริยามีสิทธิเลือกแยกยื่นแบบแสดงรายการเงินได้ของต่างหากจากสามี หรือยื่นแบบรวมกับสามีก็ได้ หากภริยาเลือกแยกยื่นแบบแสดงรายการต่างหากจากสามี ให้ถือว่า เงินได้ของภริยาตามมาตรา 40 (1) มิใช่เงินได้ของสามี โดยภริยาจะต้องรับผิดชอบยื่นแบบแสดงรายการและเสียภาษีเงินได้ตามมาตรา 40 (1) ของตน แต่ถ้าภริยาเลือกยื่นแบบรวมกับสามี ในกรณีเช่นนี้ สามีจะมีหน้าที่ยื่นแบบแสดงรายการและเสียภาษีเงินได้ของสามีและภริยา

2.3 กรณีสามีหรือภริยามีเงินได้ฝ่ายเดียว โดยมีเงินได้ตามมาตรา 40 (2) - มาตรา 40 (8) เกินกว่า 60,000 บาท ไม่ว่าความเป็นสามีหรือภริยาจะได้อยู่ตลอดปีภาษีนั้นหรือไม่ คู่สมรสฝ่ายที่มีเงินได้มีหน้าที่ยื่นแบบแสดงรายการ และเสียภาษีเงินได้ของตน

2.4 กรณีที่คู่สมรสต่างฝ่ายต่างมีเงินได้ตามมาตรา 40 (2) - 40 (8) เกินกว่า 60,000 บาท

2.4.1 กรณีความเป็นสามีหรือภริยามีได้มีอยู่ตลอดปีภาษี เช่น สมรส หย่าตาย หรือสาบสูญในระหว่างปีภาษี ให้ต่างฝ่ายมีหน้าที่ยื่นแบบแสดงรายการและเสียภาษีเงินได้ในส่วนของตน ตามมาตรา 56 ประกอบกับมาตรา 57 ตีรแห่งประมวลรัษฎากร

2.4.2 ในกรณีที่ความเป็นสามีหรือภริยาได้มีอยู่ตลอดปีภาษี ไม่ว่าสามีหรือภริยาจะอยู่ต่างท้องที่กันหรือต่างคนต่างอยู่เป็นครั้งคราว ให้ถือว่าอยู่ร่วมกัน โดยให้ถือว่าเงินได้ของภริยาเป็นเงินได้ของสามี โดยสามีมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการยื่นแบบแสดงรายการและเสียภาษีของทั้งสองฝ่าย แต่หากการจัดเก็บภาษีเงินได้ของสามีและภริยาดังกล่าว มีภาษีค้างชำระและภริยาได้รับแจ้งการประเมินไม่น้อยกว่า 7 วันแล้ว ให้ภริยาร่วมรับผิดชอบในการเสียภาษีที่ค้างชำระนั้นด้วย

ถ้าหากสามีหรือภริยามีความประสงค์จะแยกยื่นรายการก็ทำได้ โดยแจ้งให้เจ้าพนักงานประเมินทราบภายในกำหนดให้ยื่นรายการ แต่การแยกยื่นรายการนั้นต้องไม่ทำให้ภาษีที่ต้องชำระต้องเปลี่ยนไปจากการที่นำเงินได้ของภริยาไปรวมคำนวณกับเงินได้ของสามี ทั้งนี้ ตามบทบัญญัติมาตรา 57 ตีรวรรคสองแห่งประมวลรัษฎากร

หากเห็นสมควรเจ้าพนักงานประเมินสามารถแบ่งภาษีออกตามส่วนของเงินได้พึงประเมินที่สามีและภริยาแต่ละฝ่ายได้รับ แล้วแจ้งให้สามีและภริยาเสียภาษีเป็นคนละส่วนก็ได้ แต่ถ้าภาษีของฝ่ายใดค้างชำระและอีกฝ่ายหนึ่งได้รับแจ้งล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วันแล้ว ให้อีกฝ่ายหนึ่งร่วมรับผิดชอบในการเสียภาษีที่ต้องชำระนั้นด้วย ตามมาตรา 57 ตีรวรรคสามแห่งประมวลรัษฎากร

บุคคลทุกคนที่มีเงินได้ถึงเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นต้องยื่นแบบแสดงรายการภายในเดือนมีนาคม ของปีที่ถัดจากปีที่มีเงินได้ แต่มีข้อยกเว้นที่ผู้มีเงินได้ไม่มีหน้าที่ยื่นแบบแสดงรายการและเสียภาษี โดยมีข้อยกเว้นดังนี้

1.) เงินได้ของผู้เยาว์ให้ผู้แทนโดยชอบธรรม เป็นผู้มีหน้าที่ยื่นรายการและเสียภาษีเงินได้แทนผู้เยาว์ ตามมาตรา 57 และมาตรา 62 แห่งประมวลรัษฎากรยกเว้นเงินได้ตามมาตรา 40 (4)(ข)

2.) ผู้มีเงินได้เป็นผู้ที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ให้ผู้อนุบาลเป็นผู้มีหน้าที่ยื่นรายการและเสียภาษีแทนผู้มีเงินได้ ตามมาตรา 57 และมาตรา 62 แห่งประมวลรัษฎากร

3.) ผู้มีเงินได้เป็นผู้ที่ศาลสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ ให้ผู้พิทักษ์เป็นผู้มีหน้าที่ยื่นรายการและเสียภาษีแทนผู้มีเงินได้ ตามมาตรา 57 ประกอบกับมาตรา 62 แห่งประมวลรัษฎากร

4.) ผู้มีเงินได้เป็นผู้ที่อยู่ในต่างประเทศ ให้ผู้จัดการกิจการอันก่อให้เกิดเงินได้เป็นผู้มีหน้าที่ยื่นรายการและเสียภาษีเงินได้ ตามมาตรา 57 แห่งประมวลรัษฎากร

5.) ผู้มีเงินได้ตั้งตัวแทนจัดการทรัพย์สิน หรือเป็นผู้รับผลประโยชน์จากทรัสต์ ให้ตัวแทนหรือทรัสต์เป็นผู้มีหน้าที่ยื่นรายการและเสียภาษีเงินได้แทนผู้มีเงินได้ ตามมาตรา 62 แห่งประมวลรัษฎากร

6.) ผู้มีเงินได้ถึงแก่ความตายระหว่างปีภาษี หรือมีชีวิตอยู่ตลอดปีภาษีแต่ได้ถึงแก่ความตายก่อนที่จะได้มีการยื่นรายการและเสียภาษีเงินได้ ให้ผู้จัดการมรดก หรือทายาท หรือผู้ครอบครองทรัพย์สินมรดกแล้วแต่กรณี เป็นผู้มีหน้าที่ยื่นรายการและเสียภาษีเงินได้แทนผู้มีเงินได้ ตามมาตรา 57 ทวิ และมาตรา 62 แห่งประมวลรัษฎากร

4.1.7.2 การคำนวณภาษี

โดยปกติการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา นั้น มาตรา 48 (1) แห่งประมวลรัษฎากร กำหนดให้ ผู้มีเงินได้ต้องนำเงินได้พึงประเมินที่ได้รับในปีภาษีที่ล่วงมาแล้ว หักด้วยค่าใช้จ่ายตามมาตรา 42 ทวิ - มาตรา 46 แห่งประมวลรัษฎากร ยกเว้นเงินได้พึงประเมินบางประเภทที่ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 42 แห่งประมวลรัษฎากร เมื่อหักด้วยค่าใช้จ่ายซึ่งขึ้นอยู่กับประเภทเงินได้พึงประเมิน จะได้ผลลัพธ์เป็นเงินได้หลังหักค่าใช้จ่ายแล้ว ให้หักลดหย่อนได้ตามมาตรา 47 แห่งประมวลรัษฎากร จะได้ผลลัพธ์เป็นเงินได้สุทธิ ซึ่งนำเงินได้สุทธินี้ไปคำนวณตามอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา แต่มีเงื่อนไขว่า หากมีเงินได้พึงประเมินประเภทอื่นนอกจากเงินได้ตามมาตรา 40 (1) ตั้งแต่ 60,000 บาทขึ้นไป ให้ผู้มีเงินได้เสียภาษีไม่น้อยกว่า ร้อยละ 0.5 ของยอดเงินได้พึงประเมินดังกล่าว การกำหนดให้ผู้มีเงินได้ตามมาตรา 40 (2)- 40 (8) เสียภาษีไม่น้อยกว่าร้อยละ 0.5 ของยอดเงินได้พึงประเมินเช่นนี้ ผู้เขียนเห็นว่า เป็นการขัดกับหลักความสามารถในการเสียภาษี เพราะเป็นการบังคับให้ผู้มีเงินได้เสียภาษีขั้นต่ำตามจำนวนดังกล่าว โดยไม่คำนึงว่า หากผู้เสียภาษีมีความสามารถในการชำระภาษีต่ำกว่า ภาษีขั้นต่ำที่คำนวณได้แล้วจะต้องชำระภาษีเพิ่มขึ้น แต่การบัญญัติเช่นนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษีโดยแสดงผลขาดทุน หรือแสดงเงินได้พึงประเมินต่ำกว่าความเป็นจริง²⁹

²⁹ ศุภรัตน์ วัฒนกุล, กฎหมายภาษีอากร 1, (กรุงเทพมหานคร : หสน. สามเจริญพานิช, 2531), หน้า 199.

แต่เมื่อคำนวณภาษีตามวิธีปกติ เงินได้สุทธิส่วนที่ไม่เกิน 50,000 บาทแรก ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้ ซึ่งเป็นไปตามพระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 352) พ.ศ.2542

นอกจากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งเป็นวิธีการเสียภาษีโดยปกติ ผู้มีเงินได้มีสิทธิเลือกเสียภาษีโดยใช้วิธีพิเศษดังต่อไปนี้

1.) เงินได้ตามมาตรา 40 (4)(ก) และ(ข) ผู้มีเงินได้มีสิทธิเลือกเสียภาษีแยกต่างหากจากเงินได้ประเภทอื่นที่คำนวณตามวิธีปกติ โดยเสียภาษีร้อยละ 15 ของเงินได้ประเภทนี้ ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 48 (3)

2.) เงินได้ตามมาตรา 40 (4)(ข) ผู้มีเงินได้ซึ่งเป็นผู้อยู่ในประเทศไทยมีสิทธิเลือกเสียภาษีแยกต่างหากจากเงินได้ประเภทอื่นที่คำนวณตามวิธีปกติ โดยเสียภาษีร้อยละ 10 ของเงินได้ประเภทนี้ ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 48 (3)

เหตุผลที่บัญญัติเช่นนี้ เนื่องจากการส่งเสริมกิจการของสถาบันการเงินให้มีความมั่นคง โดยการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีอากรแก่ผู้มีเงินได้ประเภทดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้มีการออมทรัพย์มากขึ้น ซึ่งการกำหนดเช่นนี้ เป็นการใช้ภาษีอากรเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจ แต่ผู้เขียนเห็นว่า เป็นการขัดกับหลักความสามารถในการเสียภาษี เพราะเป็นการให้สิทธิเลือกแยกเงินได้ประเภทนี้ไปคำนวณภาษีต่างหากจากเงินได้ประเภทอื่น โดยใช้อัตราภาษีคงที่ไม่ขึ้นกับขนาดของเงินได้ ประกอบกับการให้สิทธิเลือกเสียภาษีเป็นพิเศษจากวิธีปกติ ก็ขัดกับหลักความเป็นธรรม เนื่องจากผู้มีเงินได้ประเภทอื่นนอกจากเงินได้ตามมาตรา 40 (4)(ก) (ข)และ (ข)เท่ากับผู้มีเงินได้ประเภทนี้จะต้องเสียภาษีตามอัตราก้าวหน้า ซึ่งอาจจะมีจำนวนภาษีสูงกว่า

3.) เงินได้จากการขายอสังหาริมทรัพย์อันเป็นมรดกหรือที่ได้รับจากการให้โดยเสน่หา หรือที่ได้มาโดยมิได้มุ่งในทางการค้าหรือหากำไร โดยผู้มีเงินได้มีสิทธิเลือกนำเงินได้ดังกล่าวไปแยกเสียภาษีต่างหากจากเงินได้ประเภทอื่นที่คำนวณตามวิธีปกติ โดยคำนวณวิธีพิเศษตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 48 (4) แห่งประมวลรัษฎากร

4.) เงินได้ตามมาตรา 40(1)และ(2) ซึ่งเป็นเงินได้ที่นายจ้างจ่ายให้ครั้งเดียว เพราะเหตุออกจากการงาน โดยผู้มีเงินได้มีสิทธิเลือกนำเงินได้ดังกล่าวไปแยกเสียภาษีต่างหากจากเงินได้ประเภทอื่นที่คำนวณตามวิธีปกติ โดยคำนวณวิธีพิเศษตามประกาศอธิบดีกรมสรรพากร เกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 45) เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ของเงินได้พึงประเมิน ตามมาตรา 40 (1) และ(2) แห่งประมวลรัษฎากร ซึ่งนายจ้างจ่ายให้ครั้งเดียวเพราะเหตุออกจากการงานตามมาตรา 48 (5)และมาตรา 50 (1) แห่งประมวลรัษฎากร ลงวันที่ 29 มีนาคม 2536

อนึ่งบทบัญญัติตามพระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 352) พ.ศ.2542 ยกเว้นให้เฉพาะเงินได้สุทธิที่คำนวณตามวิธี

ปกติคือมาตรา 48 (1) แห่งประมวลรัษฎากร แต่การคำนวณตามวิธีพิเศษจะไม่ได้รับยกเว้นภาษีตามพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว

การคำนวณภาษีเงินได้ของคู่สมรส

การคำนวณภาษีเงินได้ของคู่สมรสที่ใช้วิธีการคำนวณตามวิธีปกติและวิธีพิเศษดังกล่าวข้างต้น โดยแยกพิจารณา ดังนี้

กรณีคู่สมรสฝ่ายเดียวมีเงินได้

หากสามีหรือภริยา มีเงินได้พึงประเมินฝ่ายเดียว สามีหรือภริยาผู้มีเงินได้สามารถหักค่าลดหย่อนสำหรับตน ค่าลดหย่อนสำหรับคู่สมรส และค่าลดหย่อนสำหรับบุตรเต็มจำนวน โดยยื่นแบบแสดงรายการและเสียภาษีในนามตนเอง ในกรณีภริยา มีเงินได้ฝ่ายเดียว เงินได้ของภริยาไม่ถือเป็นเงินได้ของสามี

กรณีคู่สมรสมีเงินได้ทั้งสองฝ่าย

หากภริยา มีเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (1) แห่งประมวลรัษฎากร ภริยามีสิทธินำเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (1) ของตน แยกคำนวณภาษีต่างหากจากเงินได้ของสามี ทั้งนี้ ตามบทบัญญัติมาตรา 57 เบญจ แห่งประมวลรัษฎากร โดยภริยามีสิทธิหักค่าลดหย่อนสำหรับตน แต่ไม่มีสิทธิหักค่าลดหย่อนสำหรับคู่สมรส (สามี) และภริยามีสิทธิหักค่าลดหย่อนสำหรับบุตรได้ทั้งหมด ซึ่งการแยกยื่นรายการและเสียภาษีต่างหากจากสามีนี้ มีผลดีกว่าการไม่แยกยื่นรายการและเสียภาษี เนื่องจากมีผลทำให้ครอบครัวเสียภาษีน้อยลง เพราะเงินได้สุทธิทั้งสามีและภริยา จะได้รับการยกเว้นภาษีตามพระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 352) พ.ศ.2542 เท่ากับว่าเงินได้สุทธิของสามีภริยา 100,000 บาทแรก ได้รับยกเว้นภาษี แต่ถ้ายื่นแบบรวมกันและรวมคำนวณภาษี เงินได้ 50,000 บาทแรกเท่านั้น ที่ได้รับยกเว้นภาษี และการใช้อัตราภาษีก้าวหน้า ทำให้เงินได้สุทธิของทั้งสามีและภริยาไปคำนวณภาษีตั้งแต่อัตราภาษีขั้นแรก แต่หากยื่นแบบรวมกันและรวมคำนวณภาษี จะทำให้เงินได้สุทธิเฉพาะสามีที่คำนวณภาษีตั้งแต่อัตราขั้นแรก การที่มาตรา 57 เบญจ แห่งประมวลรัษฎากรของไทยกำหนดเช่นนี้ เนื่องจากสร้างความเป็นธรรมในกรณีใช้หน่วยคู่สมรสเป็นหน่วยภาษี และสร้างความเป็นกลางทางภาษีเนื่องจากหากใช้หลักการรวมเงินได้ จะทำให้คู่สมรสที่สามีและภริยา มีเงินได้ทั้งสองฝ่ายรับภาระภาษีสูงขึ้นหลังจากสมรส³⁰ สำหรับเงินได้พึงประเมินประเภทอื่นนอกจากเงินได้พึงประเมินตามมาตรา

³⁰ ไกรยุทธ ธีรตยา คีรินทร์, ทฤษฎีภาษีเงินได้และภาษีเงินได้ของไทย

(กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์ดวงกมล จำกัด, 2521), หน้า 58.

40 (1) แห่งประมวลรัษฎากรของภริยาให้ถือเป็นเงินได้ของสามี สามีจะต้องนำเงินได้เหล่านี้ไปรวมกับเงินได้ของตนแล้วยื่นแบบแสดงรายการและเสียภาษีในนามของสามี ซึ่งมีผลทำให้คู่สมรสต้องเสียภาษีเพิ่มขึ้น ย่อมแสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยใช้หลักการรวมเงินได้ เป็นหลักการคำนวณภาษีเงินได้ของคู่สมรส สำหรับเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (2) - (8) แห่งประมวลรัษฎากร แต่ใช้หลักการแยกเงินได้ในกรณีคำนวณภาษีเงินได้ของคู่สมรส สำหรับเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (1) แห่งประมวลรัษฎากร ซึ่งเท่ากับว่าใช้หน่วยบุคคลเป็นหน่วยภาษี

4.1.8 ปัญหาการเสียภาษีเงินได้ของคู่สมรสในประเทศไทย

1. จากบทบัญญัติมาตรา 57 ตรีแห่งประมวลรัษฎากร ซึ่งใช้หน่วยคู่สมรสเป็นหน่วยภาษี และใช้หลักการรวมเงินได้เป็นวิธีการคำนวณภาษีเงินได้ของคู่สมรส สำหรับเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (2) - (8) แห่งประมวลรัษฎากร โดยให้เงินได้ของภริยาถือเป็นเงินได้ของสามี โดยสามีมีหน้าที่ยื่นแบบแสดงรายการและชำระภาษี ทำให้เงินได้สุทธิช่วงแรกของภริยาต้องคำนวณเสียภาษีในอัตราภาษีสุดท้ายของสามีเช่น สามีมีเงินได้สุทธิ 150,000 บาท ภริยามีเงินได้ 120,000 บาท อัตราภาษีสุดท้ายของสามีคือ 10 % ดังนั้นเงินได้สุทธิช่วงแรกของภริยาจึงไม่ได้เสียภาษีในอัตรา 5 % แต่ต้องเสียภาษีในอัตรา 10 % จึงเกิดปัญหาดังนี้

1.1 ทำให้ภริยาส่วนมากซึ่งถือว่าเป็นผู้หาเงินได้คนที่ 2 ของคู่สมรส (secondary worker) เสียภาษีอัตราสุดท้ายสูงเกินไป กล่าวคือ เงินได้สุทธิช่วงแรกของภริยาจะเสียภาษีในอัตราภาษีสุดท้ายของสามี ดังนั้นเงินได้สุทธิช่วงสุดท้ายของภริยา จึงเสียภาษีในอัตราภาษีสุดท้ายสูงเกินไป เป็นผลให้ลดแรงจูงใจให้ภริยาออกทำงานนอกบ้านหารายได้ หรือลงทุน ภริยาจึงขาดรายได้มาจุนเจือครอบครัว ลดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และรัฐบาลก็ขาดรายได้จากภาษีอากรไปด้วย การจัดเก็บภาษีอากรจึงไม่มีประสิทธิภาพ³¹

1.2 ทำให้ภาระภาษีของคู่สมรสสูงกว่าคนโสด 2 คน ซึ่งมีเงินได้สุทธิตั้งแต่รวมกันเท่ากับยอดรวมเงินได้สุทธิของคู่สมรส อันขัดต่อหลักความเป็นธรรม เนื่องจากหลักความเป็นธรรมนั้นหน่วยภาษีที่มีเงินได้เท่ากันย่อมเสียภาษีเท่ากัน (โดยหน่วยภาษีมียังจำนวนเท่ากัน คือ 2 คน)

1.3 การสมรสเป็นการลงโทษทางภาษีแก่คนโสด 2 คน ที่มาสมรสกัน กล่าวคือคนโสด 2 คน รับผิดชอบเสียภาษีมากขึ้นหลังจากสมรสกัน อันเป็นขัดต่อหลักความเป็นกลางทางภาษี เป็นเหตุให้มีการอยู่ร่วมกันโดยมิได้สมรสกันตามกฎหมาย หรือสร้างแรงจูงใจให้คู่สมรสหย่าร้างกัน อันส่งผลกระทบต่อสถาบันครอบครัว สร้างปัญหาแก่สังคมต่อไป

³¹ Patricia Apps, A Theory of Inequality and Taxation (New York : The Press Syndicate of the University of Cambridge, 1981) ,p.59.

1.4 ทำให้การจัดเก็บภาษีอากรไม่เป็นไปตามความสามารถที่แท้จริง กล่าวคือ ในกรณีที่คนโสด 2 คน มีเงินได้สุทธิซึ่งเป็นดัชนีวัดความสามารถเท่าเดิมไม่เปลี่ยนแปลงหลังจากสมรสแล้ว แต่กลับต้องรับภาระภาษีสูงขึ้นหลังจากสมรสแล้ว ขัดต่อหลักความสามารถในการชำระภาษี

2. จากพระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 352) พ.ศ.2542 ซึ่งบัญญัติยกเว้นภาษีให้สำหรับเงินได้สุทธิ 50,000 บาทแรก ทำให้คู่สมรส ได้รับยกเว้นภาษีจากยอดรวมเงินได้สุทธิของคู่สมรส จำนวน 50,000 บาทแรก (จำนวนภาษี 2,500 บาท) แต่ถ้าคู่สมรสหย่ากัน ทำให้คู่สมรสแต่ละฝ่ายจะได้รับยกเว้นภาษีสำหรับเงินได้ 50,000 บาทแรก มีผลทำให้คู่สมรสดังกล่าวได้รับยกเว้นภาษีจำนวน 5,000 บาท ทำให้มีแรงจูงใจให้คู่สมรสหย่าร้างกันเพื่อผลประโยชน์ทางภาษีอากร

3. กรมสรรพากรมีแนวคำวินิจฉัยตอบข้อหารือ³² ในกรณีศาลดหย่อนบุตรตาม มาตรา 47 (1) (ค) และศาลดหย่อนบุตรเพื่อการศึกษาตามมาตรา 47 (1)(จ) แห่งประมวลรัษฎากรว่า ในกรณีสามีและภริยาต่างฝ่ายต่างมีเงินได้ และความเป็นสามีภริยามิได้มีอยู่ตลอดปี ภาษี ให้สามีและภริยาต่างฝ่ายต่างหักได้คนละกึ่งหนึ่งตามมาตรา 47 (2) แห่งประมวลรัษฎากร แต่สำหรับปีถัดจากปีที่หย่ากัน ให้สามีภริยาซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองร่วมกัน สามารถหักลดหย่อนดังกล่าวคนละเต็มจำนวน ย่อมแสดงให้เห็นว่า แนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรนี้เป็นการส่งเสริมให้คู่สมรสได้ประโยชน์ทางภาษีอากรจากการหย่ากัน

ผู้เขียนเห็นว่า การหักค่าลดหย่อนบุตร และค่าลดหย่อนเพื่อการศึกษาบุตรนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อบรรเทาภาระภาษีให้กับผู้จ่ายค่าเลี้ยงดูบุตรและค่าการศึกษาของบุตร เพื่อสอดคล้องกับหลักความสามารถในการชำระภาษี ซึ่งจำนวนค่าลดหย่อนดังกล่าวต้องสอดคล้องกับค่าครองชีพในปัจจุบัน หากกรมสรรพากรมีคำวินิจฉัยเช่นนั้นย่อมทำให้ค่าลดหย่อนบุตรและค่าลดหย่อนเพื่อการศึกษาบุตรหักได้เป็นสองเท่า ซึ่งไม่ถูกต้องทำให้มีการหลีกเลี่ยงให้เสียภาษียลดลง

4.1.9 วิเคราะห์การเสียภาษีเงินได้ของคู่สมรสที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย

4.1.9.1 วิเคราะห์หน่วยภาษีที่เหมาะสม

หน่วยคู่สมรส

เนื่องจากคู่สมรสเป็นหน่วยเศรษฐกิจที่แท้จริง คู่สมรสมีการกระจายเงินได้หรือความมั่งคั่งระหว่างกัน เงินได้ของคู่สมรสถูกนำมารวมกันเป็นกองกลาง เพื่อนำไปใช้จ่ายภาย

³² ตูภาคผนวก ง และภาคผนวก จ

ในครอบครัว และออมไว้เพื่อบุตร ดังนั้นการวัดความสามารถชำระภาษีที่แท้จริง จึงควรวัดจากเงินได้ของคู่สมรสทั้งสองฝ่ายรวมกัน มิใช่วัดจากเงินได้ของคู่สมรสแต่ละฝ่าย ประกอบกับรูปแบบประเพณีทางครอบครัว หรือบรรทัดฐานทางสังคมของประเทศไทย ก็ถือว่าเงินได้และทรัพย์สินที่คู่สมรสแต่ละฝ่ายหามาได้นั้น คู่สมรสทั้งสองฝ่ายเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมกัน ผู้เขียนจึงเห็นว่า หน่วยภาษีที่เหมาะสมในการจัดเก็บภาษีเงินได้ของคู่สมรสที่มีได้ประกอบธุรกิจร่วมกันสำหรับประเทศไทย คือ หน่วยคู่สมรส แต่ควรใช้หน่วยคู่สมรสเป็นหน่วยภาษีเฉพาะสำหรับเงินได้ตามมาตรา 40 (2) - (8) แห่งประมวลรัษฎากร เนื่องจากลักษณะเงินได้ประเภทนี้ คู่สมรสสามารถกระจายเงินได้ระหว่างกันได้ แต่เงินได้ตามมาตรา 40 (1) แห่งประมวลรัษฎากรควรใช้หน่วยบุคคล ดังผู้เขียนจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

หน่วยบุคคล

ประเทศไทยใช้หน่วยบุคคลเป็นหน่วยภาษี สำหรับเงินได้ตามมาตรา 40 (1) แห่งประมวลรัษฎากร ทั้งนี้ตามมาตรา 57 เบญจ แห่งประมวลรัษฎากร ซึ่งการเลือกหน่วยบุคคลเป็นหน่วยภาษีเท่ากับเป็นการใช้หลักการแยกเงินได้ (Income Separation) ในการคำนวณภาษีของคู่สมรส อันทำให้ภาษีเงินได้ของคู่สมรสขึ้นอยู่กับเงินได้ที่คู่สมรสแต่ละฝ่ายหามาได้ ซึ่งเงินได้จากการใช้แรงงานตามมาตรา 40 (1) แห่งประมวลรัษฎากรนั้น มีความชัดเจนว่า คู่สมรสฝ่ายใดเป็นผู้หาเงินได้ จำนวนเท่าใด สามารถวัดความสามารถที่แท้จริงของคู่สมรสแต่ละฝ่ายได้อย่างแน่นอน และคู่สมรสไม่สามารถกระจายเงินได้ระหว่างกันเพื่อลดภาระภาษีได้ และการใช้หน่วยบุคคลสำหรับเงินได้ประเภทนี้ ยังทำให้การบริหารการจัดเก็บภาษีมีประสิทธิภาพ เพราะภริยาไม่ต้องเสียภาษีในอัตราภาษีสุดท้ายสูงเกินไป ไม่ส่งผลกระทบต่อการทำงานหารายได้และการลงทุน และสอดคล้องกับหลักความเป็นกลางทางภาษี กล่าวคือภาระภาษีของคู่สมรสก่อนและหลังสมรสไม่เปลี่ยนแปลง อีกทั้งผลการจัดเก็บภาษีเงินได้ตามมาตรา 40 (1) แห่งประมวลรัษฎากรที่ผ่านมาอำนวยความสะดวกให้แก่รัฐเป็นอย่างดี ดังนั้นการใช้หน่วยบุคคลเป็นหน่วยภาษีในการจัดเก็บภาษีเงินได้ของคู่สมรสสำหรับเงินได้ตามมาตรา 40 (1) แห่งประมวลรัษฎากร จึงมีความเหมาะสม

4.1.9.2 วิเคราะห์หลักการคำนวณภาษีที่เหมาะสม

จากการวิเคราะห์เรื่องหน่วยภาษี ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า หน่วยคู่สมรสเป็น หน่วยภาษีที่เหมาะสมสำหรับเงินได้ตามมาตรา 40 (2) – (8) แห่งประมวลรัษฎากร เนื่องจากการวัดความสามารถที่ดีที่สุดของคู่สมรส คือ เงินได้ของคู่สมรสทั้งสองฝ่าย แต่เนื่องจากการใช้หลักการคำนวณภาษีตามหลักการรวมเงินได้ ดังที่บัญญัติในมาตรา 57 ตรี แห่งประมวลรัษฎากร กล่าวคือ นำเงินได้รวมกันของคู่สมรสไปคำนวณเพื่อเสียภาษีตามอัตราก้าวหน้า ซึ่งเป็นอัตราเดียวกับที่ใช้กับบุคคลที่เป็นคนโสด ทำให้คู่สมรสต้องรับภาระภาษีสูงกว่าคนโสด และรับภาระภาษีสูง

ขึ้นกว่าก่อนสมรส อันขัดต่อหลักความเป็นธรรม หลักประสิทธิภาพ และหลักความเป็นกลางทางภาษี ดังที่เคยกล่าวไว้แล้วในหัวข้อ 4.1.8 ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่า หลักการรวมเงินได้ ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 57 ตรี แห่งประมวลรัษฎากร สร้างปัญหาต่าง ๆ ต่อการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ควรจะนำหลักการเฉลี่ยเงินได้มาใช้ เป็นหลักการคำนวณภาษีสำหรับเงินได้ของคู่สมรสตามมาตรา 40 (2)-(8) แห่งประมวลรัษฎากร เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว สำหรับเงินได้ตามมาตรา 40 (1) แห่งประมวลรัษฎากรนั้น ใช้หน่วยบุคคลเป็นหน่วยภาษี ซึ่งเท่ากับว่าใช้หลักการแยกเงินได้ จึงไม่มีปัญหาที่ต้องพิจารณาในเรื่องหลักการคำนวณภาษีแต่ประการใด

หลักการเฉลี่ยเงินได้ (Income Splitting)

หากนำหลักการเฉลี่ยเงินได้มาใช้กับเงินได้ของคู่สมรสตามมาตรา 40 (2)-(8) แห่งประมวลรัษฎากร จะมีผลทำให้เงินได้ของคู่สมรสทั้งสองฝ่าย ไม่ว่าจะคู่สมรสฝ่ายเดียวหรือทั้งสองฝ่ายเป็นผู้มีเงินได้ก็ตาม จะถูกนำมารวมกัน หักด้วยค่าใช้จ่ายและค่าลดหย่อน ของคู่สมรสทั้งสองฝ่าย ได้ผลลัพธ์เป็นเงินได้สุทธิ (taxable income) แล้วแบ่งเงินได้สุทธิต่อออกเป็น 2 ส่วน จำนวนเท่า ๆ กัน โดยนำเงินได้ 1 ส่วนไปคำนวณภาษีตามอัตราก้าวหน้า จะได้ภาษีของคู่สมรสแต่ละฝ่าย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ถือว่า คู่สมรสนำเงินได้มารวมกันเป็นกองกลางเพื่อเป็นกองทุนของครอบครัว โดยคู่สมรสมีการกระจายเงินได้และความมั่งคั่งระหว่างกัน ซึ่งผลของการใช้หลักการเฉลี่ยเงินได้เป็นหลักการคำนวณภาษีของคู่สมรสสำหรับเงินได้ตามมาตรา 40 (2)-(8) แห่งประมวลรัษฎากร ทำให้การจัดเก็บภาษีสอดคล้องกับหลักความเป็นธรรมและหลักความสามารถในการชำระภาษี และทำให้การบริหารการจัดเก็บภาษีมีประสิทธิภาพเนื่องจากคู่สมรสที่เป็นผู้หาเงินได้คนที่สอง (secondary worker) ไม่ต้องเสียภาษีในอัตราภาษีสุดท้ายสูงเกินไป สร้างแรงจูงใจในการทำงานและการลงทุนต่อไป และเป็นการป้องกันการกระจายรายได้หรือทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดเงินได้ของคู่สมรสที่มีเงินได้สูงไปยังคู่สมรสที่มีเงินได้ต่ำหรือไม่มีเงินได้ เป็นการไม่บิดเบือนต่อการถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน

4.2 เปรียบเทียบการเสียภาษีเงินได้ของคู่สมรสในประเทศไทยกับต่างประเทศ

จากหลักการเสียภาษีเงินได้ของคู่สมรสในประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศฝรั่งเศสและประเทศสหรัฐอเมริกา จะเห็นได้ว่า

1. การจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ประเทศไทยใช้หลักแหล่งเงินได้และหลักถิ่นที่อยู่ ประเทศฝรั่งเศสใช้หลักแหล่งเงินได้ และหลักถิ่นที่อยู่ แต่ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้หลักสัญชาติ และหลักถิ่นที่อยู่
2. ทุกประเทศ จัดเก็บภาษีแบบ global income system คือนำเงินได้ทุกประเภทมารวมกัน เพื่อคำนวณภาษี โดยใช้อัตราภาษีเดียวกันกับเงินได้ทุกประเภท

3. ทุกประเทศใช้เงินได้สุทธิ (taxable income) เป็นฐานภาษี กล่าวคือ นำเงินได้พึงประเมิน มาหักออกด้วยค่าใช้จ่าย เพื่อให้ได้เงินได้ที่แท้จริง แล้วหักด้วยค่าลดหย่อนส่วนตัวและค่าลดหย่อนอื่น ๆ เพื่อจะได้วัดความสามารถชำระภาษีที่แท้จริง และส่งเสริมกิจกรรมบางอย่างของประเทศ อันเป็นนโยบายทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง

4. ในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ประเทศไทยใช้คู่สมรสเป็นหน่วยภาษี สำหรับเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (2) - (8) แห่งประมวลรัษฎากร แต่ใช้ปัจเจกบุคคล เป็นหน่วยภาษีสำหรับเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (1) แห่งประมวลรัษฎากร ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้คู่สมรสเป็นหน่วยภาษี เช่นกัน โดยคู่สมรสใช้อัตราภาษีประเภท Y-1 สำหรับกรณีคู่สมรสยื่นแบบรวมกัน และใช้อัตราภาษีประเภท Y-2 สำหรับกรณีคู่สมรสแยกยื่นแบบ แต่ประเทศฝรั่งเศสใช้ครอบครัวเป็นหน่วยภาษี ซึ่งสมาชิกครอบครัวประกอบด้วยบิดามารดาและบุตร

5. ประเทศไทยใช้หลักการรวมเงินได้ สำหรับเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (2) - (8) แห่งประมวลรัษฎากร และหลักการแยกเงินได้ (เท่ากับใช้หน่วยบุคคล) สำหรับเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (1) แห่งประมวลรัษฎากร เป็นหลักการคำนวณภาษีของคู่สมรส ส่วนประเทศฝรั่งเศสใช้ระบบส่วนหารครอบครัว ซึ่งทั้งประเทศไทยและประเทศฝรั่งเศสมีอัตราภาษีประเภทเดียวเป็นอัตราภาษีก้าวหน้าใช้กับบุคคลธรรมดาทุกคนที่มีสมภาวะการณที่แตกต่างกัน แต่ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้หลักอัตราที่แตกต่าง กล่าวคือมีอัตราภาษี 4 ประเภท ใช้สำหรับบุคคลในสมภาวะการณที่แตกต่าง ได้แก่ คนโสด คู่สมรส บุคคลที่มีฐานะเป็นหัวหน้าครอบครัว โดยอัตราภาษีที่ใช้กับคู่สมรสมี 2 อัตรา คือสำหรับกรณีคู่สมรสยื่นแบบรวมกันและแยกยื่นแบบ อัตราภาษีสำหรับคู่สมรสยื่นแบบรวมกันนั้นสืบทอดแนวคิดมาจากหลักเฉลี่ยเงินได้ (income splitting) ทำให้คู่สมรสซึ่งยื่นแบบรวมกันได้ประโยชน์ทางภาษีอากร

6. ปัญหาในการเสียภาษีเงินได้ของคู่สมรสของประเทศไทยตามหัวข้อ 4.1.8 ของประเทศฝรั่งเศส ตามหัวข้อ 3.1.7 และของประเทศสหรัฐอเมริกาตามหัวข้อ 3.2.8 เป็นปัญหามาจากการเลือกใช้หน่วยภาษี และหลักการคำนวณภาษี ซึ่งทุกหน่วยภาษีและหลักการคำนวณภาษีย่อมมีข้อดีและข้อเสียตามที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 หัวข้อ 2.2.6 ไม่มีหลักการใดหรือหน่วยภาษีใดที่สมบูรณ์สอดคล้องกับหลักการภาษีอากรที่ดีทั้งหมด แล้วแต่ประเทศใดจะมุ่งเน้น หรือให้ความสำคัญกับหลักภาษีอากรใดมากกว่ากัน และแล้วแต่รูปแบบ บรรทัดฐาน วัฒนธรรมในสังคมนั้น ว่าควรเลือกสิ่งใดเป็นหน่วยภาษี